

észbontó üzleti tervei rendszerint balul sülnek el, Bozóki Sándor könyvtáros, aki megöletti apja gyilkosát egy Leonyid nevű ukrán bérgyilkossal, s Leonyid, aki további kellemetlenségeket okoz. Szándékosan hagytam ki a felsorolásból Ágnest, a szeretőt, aki felülemelkedik a szedett-vedett társaságon, unalmasnak tartja az író délvidéki barátait, s kizárólag Leonyidot tekinti úriembernek – nyilván nem tudja, hogy bérgyilkos. E színes társaságból próbálja Gion Nándor újraéleszteni a balkáni kompozíciót, ám a helyszín megváltozott, Budapest nem tudja befogadni a délvidék száműzöttjeit. A realizmus csődöt mondani látszik, ám Gionnál nincs különbség valóságos és elképzelt között. Óriási hévvel és kedvvel kezd mesélni, olvasóit könnyedén magával ragadhatná váratlan fordulataival, ha nem gabalyodna bele a nemzetiségi különbségek és a szereplők furcsaságainak felsorolásába, merthogy ebben fullad ki a választott műfaj. Túl sok a mesélő, a történetek novellisztikus kerete pedig nem elég az írónak, hogy mindent elmondjon. Az elbeszéléssdarabok között létrejött kapcsolat miatt (korábbi szereplői újra megjelennek) kirajzolódni vélünk egy regényszerkezetet, s hiányoljuk a megvalósulást.

Gion személyének megfelelő emléket állít e kötet. A hazáját elhagyni kényszerült író mindig szembesít bennünket magyarországi valóságunkkal. Novelláinak szereplői a

lehetőséget, a Nyugatot és egy esetben a mennyországot (lásd Juszuf) is itt találják meg, holott a kötet címadó történetéből könnyen rájöhetnének tévedésükre. A tőkés csak nekünk jelent valamit („Nagyon gyöngge kártyalap. Ennél már csak a zöldalsó a gyöngébb. Bizonyos esetekben”), az igazi Nyugat legfeljebb a pókerhez ért. Így aztán az, hogy mit is nevezünk Balkánnak, nem tisztán helyrajzi kérdés. Vajon ez a mi veszteségünk? Ki-ki döntse el maga.

MOLNÁR ZSÓFIA

(*Noran Kiadó, Budapest, 2004,*
408 oldal, 2500 Ft)

CZIGÁNY ZOLTÁN:

Várok ránk

Mire való egy könyv? Czigány Zoltán 2003-ban megjelent kötetét én is avégett vettem a kezembe, hogy elolvassam. Olvasás helyett azonban – első nekifutásra – más történt: a friss könyvvel a hónom alatt beleestem a Dunába. Néztam a művet, ahogy a víz felissza magát lapjain, s az akkori ázott ember nem gondolkodott el azon, hogy ez a tapasztalat bevezetőként fog szolgálni egy olyan íráshoz, amely e könyvet ajánlja majd a nagyérdemű figyelmébe.

Az elmaszatolt írás maszatolva olvasást szült. Az elbeszélések főhő-

se, ahogy azt Czigány Zoltántól megszokhattuk (lásd *Honfoglalás a Nube d'Argentóban*), megint csak Zebe-gényi, aki „strapabíró autója odvá-ban szamaragol a kátyús Kárpát-me-dencében”.

Kocsmában mélán egy házas fia-taleMBER, a hó esik, egy 19. századi kalandregény kellős közepén prűsz-kölnek a lovak. A báróné késik (talán nem is jön), pedig esti szerelmet ígért Zebe-gényinek. Főhősünk házasság-töréshez szokott ifjú, ezért ide-ges, majd megeszi a fene. A bárónő nem ad hírt magáról, szolgálja sem hoz üzenetet. Lehet, hogy az ítélet-idő az oka? Ez az idő lett várakozásá-nak szépsége, „mikor csipogás hallat-szott a szomszéd asztalról, Zebe-gényi kabátja alól. [...] Zebe-gényi fölállt, az asztalhoz lépett, és elővette kabát-ja zsebéből a rádiótelefonját.”

A szöveg az időt tematizálja. Szembekerül egymással régi és mo-dern, avított és új. Lényegesen szemé-lyesebb a múlt, amelyet a jelenben – az elidegenedés világában – ellehetet-lenítene, s egy megengedőbb olva-satban, az utolsó novellában „elgázol-nak” egy dzsippel. Mégsem az idő-rendi hiátus mentén szerveződik a próza, bár kétségkívül áthatja az a csendes építkezés, amit az írás folytat avégett, hogy a „most” állatias esszenciájába beleszójja a „gondosko-dó ősz asszonyok”, deres hajú nagy-mamák romlatlan valóságát. Kijátsz-sza egymás ellen ezeket a kettőssége-ket, de egyben meg is találja a hiányzó

láncszemet (így oldva a kijátszás esendőségét) a problémává előlépett idő kontinuitásához: ez a kapocs az ember. A könyv egyik legsikerültebb bekezdése is erről tesz tanúbizonysá-got, amely az alkoholizmus buktató-ít veszi számba, s ahol a kizökkent időt a hamleti ember hivatott helyre-toltni. Az alkoholmámor szóba hozá-sa azért is zseniális, mert hasonló, mint Czigány Zoltán prózája: idősí-kok keveredése, látszólag ellentmon-dó, paradox pillanatok evolúciója. Itt az ember teszi össze saját valóságát, önmaga idejének „monása” lesz. Bárki szemére vetheti ezen olvasat-nak, hogy széplelkű. Igaza van. És milyen jó, hogy igaza van.

Nem jellemző az elbeszélésekre, mégis szembeötlő, amikor a betegsé-get, a betegség milyenségét „hozzák be” a literatúrába. Csakhogy ez Czi-gány Zoltánnak nagyon is megy: a személyes csönd emberét, a beteget „alannya és állítmánnyá” alakítja. Ahogy, teszem azt, Nádas csinálja, és tette azt Orbán Ottó. Czigány Zoltán is ilyesmivel próbálkozik. Nem úgy, nem annyira, mégis érezni lehet a test-ről és a halálról való beszéd parado-xonát. Azonban neki nem sikerül „életben maradnia” (talán nem is akar-jja). Ahol magának vége, ahol meghal a szerző, ott kezdődik Zebe-gényi. Ezen a ponton megszűnik a líra: nincs elmismásolva a szerző és a hős határa. Tudjuk, hogy itt Zebe-gényi álmodik (kiről másról, mint a bárónéról), a mesét pedig az auctor viszi tovább.

Ha oda tudunk figyelni arra, hogyan lehet az otthontalanságot otthonossá tenni, a radikálisan nem irodalmi esztétikaivá emelni, akkor meglátjuk a *Várok ránk* legfőbb értékét. Mert ez a próza el tudja mozdítani a biztos olvasási pozíciót; nem elbizonytalanítja, hanem munkává gyúrja. Az időt néhol térré, a teret néha múlttá alakítja. S ami az értékét adja: mindkettőt be tudja lakni. Az időből létrehozott tér: gond. De nem probléma. Úgy, ahogy a Duna vize gond a könyvnek, a szöveg az olvasónak. A fehér lapon a megsárgult víz: úgy van velünk a múltunk. Várunk rá. Akarva, akaratlanul saját tapasztalatainkat előhíva. Nem irodalmi tapasztalat, hanem közösségi írás-olvasás: emberi aktus.

LOVÁSZ LAJOS

(Kortárs Kiadó, Budapest, 2003,
168 oldal, 1300 Ft)

TAR SÁNDOR:

Az alku ***Gonosz történetek***

Új könyvében Tar Sándor tovább folytatja az ezredforduló Magyarországnak érzékletes bemutatását. A kötetben túlsúllyal szerepelnek a rövid, mindössze néhány oldalas novellák, de hosszabb elbeszélésekkel is találkozhatunk. A tőle megszokott,

néhol kíméletlen erővel megrajzolt láttelepekben a társadalom peremére szorult, onnan reménytelenül kitörni akaró emberek mindennapjait, küzdelmeit ragadja meg. Ennek ellenére már előző kötetében is érzékelhető volt egyfajta tágulás; témái között újabbakat is felfedezhetünk a régi, immáron klasszikusnak minősíthető Tar-fabulák mellett.

A rövid történetek előnyeit, a súríításban rejlő lehetőségeket itt is kihasználja Tar. *Az alku* történetei gyakran szakadnak félbe vagy zárulnak félmegoldással. Ezzel az eljárással még kontrasztosabb kép tárul elénk; egy-egy töredéket megragadva, az emberi sorsok sűrűjéből szemezgetve, ezen részeket ugyanakkor hallatlan szuggesztivitással, részletekbe bocsátkozó, de azokban el nem vesző módon súlyos materiává formálja.

A történetek középpontjában a címül választott alku áll. A morál megroppanása, a lehetetlen egzisztenciális helyzetbe került antihősök különbékéje ez, amely azonban nem vezet sehová. S noha a pillanatnyi túléléshez ez szűkösen ugyan, de elegendőnek bizonyul, a végső feloldozás várat magára.

A kötetnyitó elbeszélés (*Túlélési gyakorlatok*) narrátora egy, a munkájától megfosztott, magát és családját az új világrendhez igazítva definiáló apa világképét tárja elénk. A személyiség elhajlása, átalakulása, az egzisztenciák átértékelése az egész kötet súlyos kérdéshalmazává terebé-